

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA "IBRAT" KONSEPTI (RIVOYATLAR
MISOLIDA)

Xoldorova Nozima Axmadjon qizi

*Namangan davlat universiteti Lingvistika (ingliz tili) yo‘nalishi
magistranti*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada "Ibrat" konsepti rivoyatlar misolida tahlil qilinadi. Ushbu tushuncha, insonlar hayotida o'rganish, xulosa chiqarish va ma'naviy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada, rivoyatlar orqali ibrat olish jarayoni, ularning ahamiyati va ta'siri keng ko'lamda o'rganiladi. Bu maqola ijtimoiy va madaniy kontekstlarda rivoyatlarning qanday qilib axloqiy ibrat berish vositasi sifatida ishlatilishini ochib beradi.*

Kalit so'zlar: *Ibrat, rivoyatlar, axloqiy tushuncha, o'rganish, ma'naviy rivojlanish, madaniy kontekst.*

Ibrat insonning hayotdagi voqea va hodisalardan, o'tmishdan, atrofdagi voqealardan o'rnak olib, xulosa chiqarishi natijasida paydo bo'ladigan tushuncha. Har bir xalqning madaniyatida va adabiyotida ibratli hikoyatlar va rivoyatlar alohida o'rin tutadi. Ushbu rivoyatlar orqali kishilar hayotiy tajribalarni tushunib yetadilar va jamiyatda ma'naviy mezonlar shakllanadi. Ibratni anglash, ayniqsa bolalar va yoshlar tarbiyasida katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, rivoyatlar ibrat o'rganishning asosiy manbai sifatida qaraladi.

Mazkur maqola rivoyatlar va ularning ibratli aspektlarini o'rganish uchun ilmiy tahlil va adabiy metodlarni qo'llaydi. Ma'lumotlarni yig'ish uchun tarixiy manbalar, adabiyotshunoslik tadqiqotlari, rivoyatlarning tekstual tahlillari, shuningdek, ularning ijtimoiy va madaniy ahamiyatini tahlil qilish usullari ishlatiladi. Ushbu tahlillar yordamida rivoyatlar orqali ibratni qanday o'rganish mumkinligi va ularning ta'lim-tarbiyadagi o'rni aniqlandi.

"Ibrat" konsepti, yoki "nasihat" yoki "dars" tushunchasi, ko'pincha rivoyatlar va hikoyalar orqali namoyon bo'ladi. Bu kontsept nafaqat o'rganish va o'zlashtirishni, balki hayotiy saboqlarni olishni anglatadi. Rivoyatlar va hikoyalar odatda odamlarni to'g'ri yo'lga boshlash, ularga to'g'ri xulq-atvorni ko'rsatish maqsadida aytiladi.

Ingliz tilida:

The concept of "Ibrat," or "lesson" and "moral," is often conveyed through parables and stories. It is not just about learning but about gaining wisdom

from the experiences or actions of others. Stories, especially those in folklore or religious texts, frequently aim to provide guidance, offer life lessons, or demonstrate virtues such as patience, honesty, or kindness.

Example: The Story of the Boy Who Cried Wolf

One of the most famous examples of a story with a moral in English folklore is "The Boy Who Cried Wolf." In this story, a boy repeatedly deceives villagers by falsely claiming that a wolf is attacking his sheep. When a real wolf appears, no one believes him, and the boy learns the consequence of lying. The moral or "ibrat" of the story is that lies lead to distrust, and the truth is important.

O‘zbek tilida:

O‘zbek madaniyatida ham "Ibrat" konsepti chuqur ildiz otgan. Ko‘plab xalq rivoyatlari, asotirlar va hikoyalar orqali odamlarga to‘g‘ri yo‘lni ko‘rsatish, axloqiy saboqlar beriladi. Bu hikoyalarda yomon ishlardan tiyilish, yaxshilik qilish, halollik va mehr-oqibat kabi qadriyatlar o‘rganiladi.

Misol: "Farosatsiz qush" rivoyati

Bu rivoyatda, o‘zining farosatsizligi tufayli turgan joyidan ko‘chib ketgan qush boshidan qanday sinovlarni o‘tkazgani tasvirlanadi. Qush o‘z uyasini tashlab, boshqa joyga boradi, lekin u joyda unga zarar yetadi. Hikoyaning ibroti shundaki, o‘ylamay qilingan harakat, oqilona qarorlar qabul qilmaslik hayotda katta yo‘qotishlarga olib keladi.

"Ibrat" har ikkala til va madaniyatda ham hayot saboqlarini yetkazishda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan ma’naviy tushunchadir.

O‘zbek madaniyatida "Ibrat" konsepti juda chuqur ildiz otgan va asrlar davomida rivojlanib kelgan. Bu atama odatda o‘rgatuvchi, ta’sirchan saboq yoki o‘rnak bo‘ladigan hodisa, voqea yoki xatti-harakatlarni anglatadi. O‘zbek xalq rivoyatlari, asotirlar, hikoyalar va maqollar ibrat bilan to‘lgan bo‘lib, ularda axloqiy qadriyatlar va to‘g‘ri yo‘lga da’vat qilish asosiy o‘rinda turadi.

Masalan, ko‘plab xalq ertaklari va dostonlar qahramonlari yomonlik va adolatsizlikka qarshi kurashadi, halollik, jasorat va vatanparvarlik kabi fazilatlarini namoyon qiladi. Bunday hikoyalar odatda qahramonlik, halollik va mehribonlikning har doim zafar quchishini ko‘rsatadi. Shuningdek, ibrat olish uchun yomon ishlardan tiyilish va yomon niyatlarning oqibatlari ham tasvirlanadi.

O‘zbek madaniyatida "Ibrat" orqali insonlarning ongiga halollik, yaxshilik qilish, adolat va hamjihatlik kabi muhim qadriyatlar singdiriladi. Bu qadriyatlar asosan oilada, jamiyatda va diniy ta’limotlarda katta ahamiyatga ega.

Rivoyatlar orqali ibrat olish qadim zamonlardan buyon xalq madaniyati va adabiyotining ajralmas qismi hisoblanadi. Bugungi kunda zamonaviy axloqiy tizimlar va ta'lim jarayonlarida ham rivoyatlar muhim o'rin egallaydi. Hozirgi globallashuv sharoitida milliy o'zlikni saqlash va ma'naviy barkamollikka erishish uchun rivoyatlar orqali ibrat olish jarayoni yangicha yondashuvni talab qiladi. Ibrat olish uchun rivoyatlar faqat og'zaki adabiyot emas, balki zamonaviy ommaviy axborot vositalarida ham samarali qo'llanilishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, rivoyatlar ibrat olishning eng samarali vositalaridan biridir. Ular insonlarni hayotiy tajribalardan o'rganishga, to'g'ri yo'l tutishga va ma'naviy rivojlanishga da'vat etadi. Kelgusida rivoyatlar orqali ibrat olishga oid tadqiqotlarni kengaytirish, ularni zamonaviy ta'lim tizimlariga integratsiyalash orqali yosh avlodning axloqiy tarbiyasiga katta hissa qo'shish mumkin.

Rivoyatlarni ta'lim dasturlariga kengroq kiritish.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida rivoyatlarning ko'rgazmali taqdimotlarini yaratish.

Ota-onalar va tarbiyachilar uchun rivoyatlarning ibratli aspektlari bo'yicha metodik qo'llanmalar tayyorlash.

Rivoyatlarni milliy o'zlikni saqlash va madaniy merosni targ'ib qilish uchun ommaviy axborot vositalarida keng qo'llash.

ADABIYOTLAR:

1. Sayidrahimova N., Qobulova U. Lingvokulturologiya – tilshunoslikning alohida sohasi // O'zbek tili va adabiyoti, 2015. – №4. – B. 87-91.

2. Safarov Sh. Semantika. – Toshkent: “O'zbekiston milliy yensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2013; Xudoyberganova D.S. O'zbek tilidagi badiiy matnlarning antroposentrik talqini: Filol. fan. d'ri. ... diss. – Toshkent, 2015; Mahmudov N. Olamning lisoniy manzarasi va so'z o'zlashtirish // O'zbek tili va adabiyoti. – Toshkent, 2015. – №3. – B. 3–12; Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab... // O'zbek tili va adabiyoti. – Toshkent, 2012. – №5. – B. 3–16; Usmanova Sh. Tarjimaning lingvomadaniy aspektlari. – Toshkent: ToshDS'HI, 2017. – 254 b.

3. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati.

4. Abdugaffor Mamatov professor “Frazeologik birliklar tahlili: lingvokulturologik yondashuv.”

5. Mamatov A., Almamatova Sh. Farzeologik transpozisiya va uni o'rganish haqida. Uslubshunoslik va frazeologizmning dolzarb mummolari. Ilmiy-nazariy konfirensiya materiallari. – Samarqand. 2007. 68-70 b.

